

DUNYONING ZAMONAVIY EKOSHAHARLARI

Xoshimova Fazilat Jamshid qizi

Respublika Ixtisoslashgan Dizayn maktabi

Arxitektura bo'limi maxsus fan o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13923141>

Dunyo bo'ylab shahar aholisi soni tez sur'atlarda o'sib bormoqda. Bu shahar muammolarini kuchaytiradi, shahar tizimlarini tubdan o'zgartiradi. Infratuzilmani modernizatsiya qilish va shahar ekologiyasi masalalarini hal qilishning zarurligi me'morlar va urbanistlarga eng jasur va g'ayrioddiy loyihalarni amalga oshirishga imkon beradi. Quyida zamonaviy dunyo amaliyotidagi eng qiziqarli shaharsozlik yechimlari ko'rib chiqiladi.

Sayyoramizning ekologik muammosi, issiqxona gazlari va chiqindilarga qarshi kurash har yili tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Shaharlarda havo, suv va tuproq ifloslanishining konsentratsiyasi butun dunyo bo'ylab kun tartibida qolmoqda. Dunyo boshqa sohalarda ham o'zgarib bormoqda: yangi davrlar va madaniy oqimlar kelmoqda, bu ham shaharlarni qayta qurish zarurligiga ta'sir ko'rsatmoqda. Eng yangi texnika imkoniyatlari shaharni ko'plab imkoniyatlarni amalga oshirish joyiga aylantirish imkonini beradi, zamonaviy urbanizatsiya esa istiqbolli tendentsiyaga aylanib bormoqda.

Ekoshaharlar quyidagi tamoyillar quyidagi tamoyillarga javob berishi kerak:

- energiyani tejash;
- ekologik transport;
- ishlab chiqarish va qayta ishlashning chiqindilarsiz texnologiyalari;
- yerlarni tejash va yer osti infratuzilmasi (garajlar, akkumulyatorlar, omborlar);
- suvni ehtiyotkorlik bilan sarflash va tozalash;
- ko'p miqdorda yashil o'simliklar, shu jumladan tomlar;
- piyoda yurish yoki velosipedda yurish imkoniyatiga ega bo'lgan yaxshi o'ylangan transport tizimi;
- avtonom iqtisodiyot (barcha resurslar aholi yashash joyida tabiatga zarar yetkazmasdan ishlab chiqariladi);
- aholining ekologiyaga nisbatan ongli munosabati.

Bu kabi loyihalar ko'plab mamlakatlarda mavjud bo'lgan hududlarga yangi texnologiyalarni joriy etish orqali amalga oshirilmoqda. Bu kabi tabiatni va kelajak avlodni muhofaza qilish tamoyillari asosida qurilgan bir nechta aholi punktlari mavjud.

Masdar city, BAA

Eng yirik loyihalardan biri Birlashgan Arab Amirliklarining sahroida joylashgan va 6 kvadrat kilometr maydonni egallaydi. U 2006-yilda hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlangan bo'lib, tadqiqot institutlari va transport texnologiyalari sohasidagi mutaxassislarni jalb qilgan. Masdarda hayot avtonomiya tamoyiliga asoslangan bo'lib, shaharga boshqa resurslar kerak emas. Issiq iqlim tufayli energiyaning aksariyati quyosh elektr stansiyalarida ishlab chiqariladi, uylarning tomlari esa fotoelektrik generatorlari bilan jihozlangan. Shahar faoliyatining muhim mezonlaridan biri - chiqindilar va chiqindilarning yo'qligi. Misol uchun, Masdardagi oqova suvlar sug'orish va o'simliklarni o'g'itlash uchun ishlatiladi. Suv va energiya resurslari iste'molni kamaytirish uchun elektron sun'iy intellekt bilan boshqariladi. Shaharda benzinli mashinalar taqiqlangan: harakatlanish uchun temir yo'llar tarmog'i qurilmoqda va elektr energiyasida ishlaydigan eko-taksilar ishga tushirilmoqda.

NYE, Daniya

Ushbu ekologik shahar 15 ming aholisi uchun Orxus atrofida joylashgan. Avtomobillar to'xtash joyi alohida hududda, turar joy kvartallari yaqinida joylashgan. Odamlar mashina bilan kelishlari mumkin, lekin uni o'z uyining derazalari ostida qoldirish mumkin emas. Shahar ichida velosipedda yoki piyoda yurish qulayroq. Nye maydoni 2,2 kvadrat km ni tashkil qiladi. Loyiha ustida Tækker Group va Daniyaning to'qqizta yetakchi arxitektura byurolari ishlagan.

Chendu Great city, Xitoy

Xitoyda aholi ko'pligi va sanoatning ekologik zararlari keskin muammolar yaratmoqda. Daryolar, havo va tuproq ifloslangan, shuning uchun hukumat ekologik muhandislarning ishlanmalarini faol ravishda jalb qilmoqda. Great City Chendu metropolisining chekkasida joylashgan shahar. Uning maydoni 1,3 kvadrat kilometr bo'lib, odamlar uchun piyoda yurish va velosipedda yurish qulay. Loyiha 2012 yilda boshlangan va yaqin ikki yil ichida yakunlanishi kutilmoqda. Adrian Smit + Gordon Gill arxitektura duetining asosiy vazifasi energiya samaradorligini ta'minlash va ekologiklikni saqlash edi.

Loyihaga ko'ra, shaharga o'xshash o'lchamdagi va aholi soniga ega bo'lgan ko'pchilik shaharlarga qaraganda 48 foiz kamroq energiya va 58 foiz kamroq suv kerak bo'ladi. Bundan tashqari, qayta ishlangan xomashyolardan samarali foydalanish natijasida chiqindilar 89 foizga kamaytiriladi. Karbon dioksid chiqindilari ham sezilarli darajada kamayadi. Great cityda transport vositalaridan foydalanish taqiqlangan. Boshqa shaharlarga sayohat qilish uchun barcha transport kommunikatsiyalari yer ostida qurilgan.

Xulosa qilib aytganda, so'nggi yillarda iqlim o'zgarishlarining kekinlashuvi, ekologik muvozanatning dunyo miqyosida buzilishi, suv resurslarining inqirozi, tabiiy va antropogen ofatlarning ko'payishi shaharsozlikda yirik va dolzarb muammolarni yuzaga keltirib, ushbu muammolarning yechimini jadallik bilan hal qilishni talab qilmoqda. Kerakli bilim, izlanishlar va tahlillar natijasida hamda xorij tajribasini o'ragangan holda O'zbekistonda ham ekoshaharlarni tashkil etishga ehtiyoj ortib bormoqda. Bu o'rinda Farg'ona shahrida barpo etilayotgan ekoshahar bunga misol bo'l oladi. Ushbu ekoshaharni qurish doirasida shaharda har yili 1 milliondan daraxt ekib "Yashil shahar" maqomini qayta tiklash ko'zda tutilgan.

References:

1. Isamuxamedova D.U., Mirzayev M.K. «Zamonaviy shaharsozlik nazariyasi». O'quv qo'llanma, Toshkent, 2015 y.
2. <https://m.kun.uz/news/2021/09/28/fargonada-40-ming-aholiga-moljallangan-eko-shahar-quriladi>
3. <https://climate-change.moscow/materials/gorod-budushchego>